

روایت علی رضا رحیمیان از

www.ketab.ir

راهبها

در مکتب تربیتی دو استاد

سرشناسه: رحیمیان، علیرضا، ۱۳۳۵ -

عنوان و نام پدیدآور: روایت علی‌رضا رحیمیان از: معلم راهنما در مکتب تربیتی دو استاد/ گفت‌وگو کنندگان سیدعبدالحمید ابطحی... [و دیگران].

مشخصات نشر: تهران: نشر بهشت، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲۸۵ ص.

فروست: تجربه‌نگاری مدارس اسلامی، مجموعه مدیران.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۸۷-۲۵-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: گفت‌وگو کنندگان سیدعبدالحمید ابطحی، محمدحسین معینی،

محسن نوری و محمد ضیائی مؤید.

موضوع: کرباسچیان، علی‌اصغر، ۱۳۹۳ - ۱۳۸۲ -- دیدگاه درباره اسلام و آموزش و پرورش

موضوع: Karbaschiyan, Ali Asghar -- Views on Islamic education

موضوع: روزبه، رضا، ۱۳۰۰ - ۱۳۵۲.

موضوع: آموزش و پرورش

موضوع: Islamic education

موضوع: بهشت و علما -- ایران

موضوع: Ulem -- Iran

موضوع: مسائل و خاطرات

موضوع: Teachers -- Iran -- Studies

شناسه افزوده: ابطحی، سیدجمال، سید، مصاحبه‌گر

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ - ۳۸ - ۲۳۰ / I

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۵۵۵۶۴

عنوان: مجموعه‌ی نظام معلم راهنمایی

روایت علی‌رضا رحیمیان از «معلم راهنما» در مکتب تربیتی دو استاد

گفت‌وگو کنندگان: سید عبدالحمید ابطحی، محمدحسین معینی، محسن نوری و محمد ضیائی مؤید

تدوین: محسن صنایع‌پسند

ویرایش: سید علی رضوی، محمد هنرمندی

طرح جلد: محمد پیروزی‌مرام

ناشر: بهشت

تاریخ انتشار: زمستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۵۰۰ جلد

قیمت: ۲۰۰,۰۰۰ ریال

تلفن مؤسسه‌ی متن: ۲۲۲۵۸۱۵۴ - ۲۲۲۲۶۱۵۰

Email: info@mmtn.ir

۱۲

سخن متن

۱۶

مقدمه

۳۱

آشنایی با مرحوم استاد علامه کرباسچیان

خانواده

تحصیلات مکتب‌خانه‌ای و دینی

تألیفات و رساله‌های توضیح المسائل به زبان فارسی

بازگشت به تدریس و تأسیس دبیرستان علوی

بیماری و فوت

دیگر جنبه‌های زندگی استاد

۳۱

آشنایی با مرحوم استاد رضا روبرو

خانواده

تحصیلات مدرسه‌ای و دینی

تدریس و مدیریت در دبیرستان توفیق

اقامت و تحصیل در تهران

مدیریت دبیرستان علوی

بیماری و فوت

جنبه‌های مختلف زندگی استاد

۴۱

۱. چارچوب تربیت دینی در نظام مدرسه

پیش‌درآمد

سبک آقای علامه در مراعات توانمندی در کار تربیتی

تربیت بر اساس رعایت حداکثری احکام اولیه

چگونگی محدود نگاه داشتن تربیت به اولیات دینی

خطر اجتهاد تربیتی قبل از درک روح کار آقای علامه

تقدّم نگاه تربیتی بر ضروریات ناشی از توسعه

مدرسه به عنوان ظرف تربیت دینی، نه دارای موضوعیت ذاتی

وظیفه‌ی عمومی در امر به معروف و نهی از منکر

ضرورت توجّه به توانایی‌ها برای انتخاب مسیر

آمادگی دائمی برای خدمت در عین احتمال تغییر شکل آن

میزان توسعه و معیار آن

باز بودن راه تربیت دینی، در چارچوب احکام دین

اهمّیت نهاد به اولیات دین و پرهیز از التقاط

تعیین مسدود خدمت به جای تن دادن به ضرورت‌های آسیب‌رسان به تدبیر

ضرورت‌های بد ساختن ضرورت‌های ناخواسته

توسعه در حدّ واقعیت و افق آرزو

تربیت چهره به چهره، تدریس

اهمّیت تمرکز در کار تربیتی

تربیت تشعشی و اثرگذار

۰۲ جوهر معلم‌رأه‌نمایی و ویژگی‌های آن

پیش‌درآمد

منظور از مرید و مرادی در تربیت دینی

پرسشگری و تربیت دینی

ضرورت ایجاد ارتباط برای تربیت

نقش مناسبات عاطفی در تربیت

آقایان علامه و روزبه، اولین معلّمان راهنمای علوی

فرایند توسعه‌ی معلّم‌رأه‌نمایی در علوی

تفاوت تلقین مذموم و ارشاد همراه با دل‌سپاری

جایگاه پرستشگری

تحلیلی و مشکلات آن در تربیت دینی

جلوگیری از انحصار جوهر تربیت دینی در ظاهر کار

ارتباط و مقبولیت، شرط اثرگذاری معلم راهنما بر دانش آموز

معلم راهنما، شمشیر دولبه

جایگاه معرفت در تربیت دینی

نسبت معرفت با حقانیت آن در تربیت دینی

تبیین مراد از معرفت در تربیت دینی

توانمندی در یک دانش تخصصی، ویژگی دیگری برای معلم راهنمایی

مدفوعی تربیت در عین تناسب با مخاطب

جایگاه عاطفه در معلم راهنمایی

راهبری تربیت و نموده معلم

۱۳۵

۳. دیگر ویژگی های معلم راهنما

پیش درآمد

تفاوت فضای پذیرش نسبت به معلم راهنما و فضای پرستشگری

پرستشگری تجربه مدار در امور مادی و معنوی

ضرورت ارائه ی شاخص در الگوی تربیت دینی

اهمیت وارسنگی مربی از بند دنیا

الگوی خاص در تربیت دینی

وارستگی برخاسته از معرفت صحیح

لزوم سنخیت داشتن با دانش آموزان

خاستگاه بخش تخصصی تربیت

اصل بودن معرفت دینی

به عمل کار برآید

زیرساخت های نامرئی و ضروری مربیگری دینی

شرایط آرمانی مربی و شرایط ناظر به واقعیات محیطی

تأثیر شرایط محیطی بر وظیفه‌ی افراد

جمع‌بندی

امدادهای الهی در تربیت دینی خالصانه

موارد سلبی در تربیت دینی

جایگاه پرسشگری

۴. نظام معلم‌رهنمایی در چارچوب مدرسه

پیش‌درآمد

اهمیت واقع‌گرایی در نگرش نظام‌مند به معلم‌رهنمایی

لزوم تجدید نظر در کارکرد معلم‌رهنما در شرایط فعلی

اختیار دادن دانش‌آموزان در انتخاب معلم‌رهنما

ارجح تربیت در مدرسه

آسیب‌های تربیت جایگزین جرایم معلم‌رهنما

زمان اثربخشی تربیتی معلم‌رهنما و نقش صداقت در آن

مشاهده‌گری دقیق مربیان

اهمیت مشورت و شورا در تربیت دینی

نحوه‌ی تقسیم کار در معلم‌رهنمایی

انعطاف در سازمان و تقسیم کار تربیتی

هنر توجه به معلمان رهنما

تقسیم کار تربیتی برای جلوگیری از استحاله‌ی جوهر

راه‌های تقویت ارتباط با دانش‌آموز

حفظ جوهر تربیت در نظام مدرسه

نقش شورا در هماهنگی تربیتی

تحول تدریجی نقش‌های معلم‌رهنما

الگوی حمایت‌های معنوی آقای علامه از مربیان

توسعه در نگرش آقای علامه

نخبه‌پروری در روش آقای علامه

۵ • توجه به جوهر معلم‌راهنمایی در چارچوب نظام مدرسه

پیش‌درآمد

تفکیک جوهر معلم‌راهنمایی و نظام ساختاری مدرسه

توجه به جوهر معلم‌راهنمایی، نه به معنای بی‌توجهی به ساختار مدرسه

ضرورت جریان هماهنگ کننده‌ی تربیت در مدرسه

الگوی نظام‌مند توجه به جوهر معلم‌راهنمایی در مدرسه

نگاه‌طبیعی به معلم‌راهنمایی

نقش مدیران در توجه به جوهر معلم‌راهنمایی

چگونگی به‌کارگیری از افراد واجد جوهر در مدرسه

نقاط آسیب‌زا در به‌کارگیری از افراد واجد جوهر

توجه به جریان انحصاری موجود در مدرسه

۲۳۹

۶ • پیوست اول: مسامحه‌رایی از منظر علامه کرباسچیان

۲۴۹

۷ • پیوست دوم: طرح تربیتی استاد رضا روزبه

۲۶۵

۸ • پیوست سوم: آشنایی با رازی

۲۷۵

۹ • پیوست چهارم: تصاویر

در مکتب تربیتی دو استاد

جهان ز تیرگی شب بشوی چون خورشید
اگر به چشمه‌ی نوشین بامداد رسی
سواد خیمه‌ی جانان جمال کعبه‌ی ماست
سلام ما برسان، گر بر آن سواد رسی
به گرد او نرسی؛ جز به هم‌عنانی دل
اگر چه جان من از چابکی، به باد رسی
بهشت گم‌شده‌ی آرزو، توانی یافت
اگر به صحبت رندان پاک زاد رسی
ای مدرسه‌ای شیخ، درس حال آموز
بر آن مباش که تنها به اجتهاد رسی

در زیر اندامان، هیچ کاری به عظمت انسان سازی نیست.

هنوز طنین آن نیر جوان بخت^۱ که شبی از خویش برون آمد^۲ و خواب آشفته‌ی ما را بر هر دو... ز دالان روزگار، به گوش می‌رسد؛ همو که شش دهه قبل، بستر عافیت به دینی افکند و مردانه پای به میدان گذاشت تا نونهالان این دیار خزان‌زده را به زیر پر و بال بگیرد و آنان را راه و رسم بهاری شدن بیاموزد. مرحوم مغفور حاج شیخ علی اصغر کرباسچیان^۳ را می‌گوییم که به همراه یار دیرین خود، عید سعید استاد رضا روزبه^۴، الحق طرحی نو در انداختند و با بنیان نهادن تعلیم و تربیت دین دینی، گل

۱. چنان پر شد فضای سینه از دوست
قدح پر کن که من در دولت عشق
۲. شهر خالیست ز عشاق؛ بود کز طرفی
مردی از خویش برون آید و کاری بکند؟

۳. حاج شیخ علی اصغر کرباسچیان مشهور به علامه رحمته‌الله (۱۲۹۳-۱۳۸۲ ش) که در ادامه، شرح حال او خواهد آمد.

۴. استاد رضا روزبه طاب ثرام (۱۳۰۰-۱۳۵۲ ش) که در ادامه، شرح حال او خواهد آمد.

برافشانند؛^۱ آن‌سان که اینک، شمیم عطر آن در جای‌جای این مرز و بوم... پراکنده است و جلوه‌ی رنگ آن، چشم‌های رو به آسمان را آکنده. امروز، ما خوشه‌چین خرمن انبوه دانش و بینش و تجربه‌ای هستیم که در عرصه‌ی تربیت دینی، از آنان به یادگار مانده است... تا خود چه قدر همت کنیم و از این اقیانوس، چنددامن مرواریدهای ارزشمند گرد آوریم! در این میان، یکی از گران‌سنگ‌ترین گوهرهایی که می‌توان یاد کرد، **نظام معلمی، نمایی در مدرسه‌داری نوین** و نقش بی‌بدیل آن است در تربیت به‌طور عام و تربیت دینی به شکل خاص.

نخستین بار در دهه‌ی ۱۳۲۰، خود ردای معلم‌راهنمایی بر تن کردند و در مسیر نازفته پای نهادند تا جمع کوچک دانش‌آموزان را شمع روشنی شوند و آن‌هنگام که شمار بچه‌ها رو به فزونی نهاد و دیگر نمی‌شد با یک‌یک آنان انس گرفت، با دستیاری دیگران، به تدریج... این‌روش را به نظام تبدیل کردند؛ البته این‌یاران در طول همین سالیان، می‌آموختند که برای این جایگاه، چگونه باید خود را آراست. آنچه کژیهایی پیراست. این‌گونه بود که جوهر معلم‌راهنمایی به آرامی شکل گرفت. این بنیان ماندگار، بنا نهاده شد.

در این مجموعه، با یکی از پیشروان راه به گفت‌وگو نشستیم. می‌ایم که در همان سال‌ها پس از آن که در مکتب نیک‌فرجام علامه‌ی عابدی روزبه محمدی... بسیار آموخت. در جامعه‌ی معلمی به مدرسه بازگشت تا به آن شیوه‌ی شهرآشوبی را زنده نگاه‌دارد.^۲

۱. بیتا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم / فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو دراندازیم

۲. رسم عاشق‌گشی و شیوه‌ی شهرآشوبی / جامه‌ای بود که بر قامت او دوخته بود

آقای دکتر علی‌رضا رحیمیان از فارغ‌التحصیلان دوره‌ی ششم دبیرستان علوی^۱ است که از سال ۱۳۵۱ تاکنون، در فضای علوی زیسته و به تربیت فرزندان این آب و خاک، اهتمام داشته است.

در این گفت‌وگوی پنج‌جلسه‌ای - که در قالب مصاحبه و با حضور هم‌کاران مؤسسه‌ی متن، با آقای دکتر رحیمیان صورت گرفته است - تلاش شد تا ابتدا، نوع نگاه مرحوم آقای علامه به تربیت دینی در قالب مدرسه تبیین و سپس نحوه‌ی جریان‌یافتن آن تربیت از طریق نظام معلّم‌راهنمایی تشریح گردد. ابداع روش تربیت دینی از طریق این نظام را می‌توان یکی از سازه‌های تفقید عزیز دانست^۲ که ضروری است در این روزگار، آن را بازخوانی کنیم؛ چرا که هم در مدارس موجود و داعیه‌دار تربیت دینی و هم در مدارس که با همین دغدغه تأسیس می‌شوند، الگوی معلّم‌راهنمایی به‌عنوان یک پیش‌فرض پذیرفته شده است.

بنابراین، به‌منظور پرهیز از تکرار و استحاله‌ی محتوا - که آفت این روزگار است - باید مواردی را که اساس نظام معلّم‌راهنمایی (به‌عنوان بستر تربیت دینی در مدرسه) است، بررسی کنیم. عبارت دیگر، می‌خواهیم ویژگی‌های اصلی ایجابی و سلبی یک معلّم‌راهنما (و نه مربی یا دبیر) را برشمَریم که جریان تربیت دینی را به‌سرمنزل مقصود می‌رساند. غدق، از این مصاحبه،

۱. دبیرستان علوی در سال ۱۳۳۵ ش به هفت آقای علامه - رحمه الله علیه - با هدایت مرحوم آقای حاج مقدّس و کمک جمعی از بازاریان متدین، تأسیس شد. نگاهی نو به تعالیم و معیشت دینی در کنار پرورش علمی، به‌سرعت این‌مدرسه را از مدارس دیگر ممتاز و اعتماد سایر متدین جامعه را جلب کرد. در سال‌های بعد، دبستان و راهنمایی نیز به آن افزوده شد. این مجتمّع فرهنگی در طی حدود شش‌دهه فعالیت، تحصیل‌کردگان دین‌مدار و تأثیرگذار فراوانی را به این‌مرز و بوم اهدا کرده است.

۲. یکی دیگر از این‌موارد، روش اداره‌ی مدرسه از طریق نظام شورایی است که در نوشتاری دیگر، به آن خواهیم پرداخت.

بیان این ویژگی‌هاست که آن را جوهر معلم‌راهنمایی نام نهاده‌ایم. روشن است که شؤون و وظایف معلم‌راهنما بسیار فراتر از این موارد است و بیان آن‌ها به مجموعه‌ی جداگانه‌ای نیاز دارد که در این گفت‌و شنود به آن نپرداخته‌ایم.

در نشست پایانی، جایگاه نظام معلم‌راهنمایی در چارچوب مدرسه تشریح شده که بیش‌تر ناظر به وضعیّت کنونی است و در آن، برخی راه‌های گره‌گشای مشکلات فعلی مدارس، ارائه شده است. در جای جای بحث، بیان شیوا و شیرین آقای دکتر رحیمیان - که با خاطرات مستند و متنوع از تحصیل و تدریس در دبیرستان علوی دهه‌ی ۴۰ و ۵۰ شمسی همراه است - ضمن آن که همان فضا را در یاد ما زنده می‌کند، به کمک تبیین مطالب آمده است.^۱ گاهی هم به اقتضای مصاحبه، گفت‌وگوهای حاشیه‌ای در کنار طالب اصلی مطرح شدند که فهم عمیق‌تر و دقیق‌تری به دست می‌دهند و به همین دلیل حذف نشده‌اند. به‌عنوان آخرین نکته، از تمامی ریزانی که در وادی تربیت دینی و خصوصاً در حوزه‌ی مدرسه‌ای آن گام برمی‌دارد، در این نوشتار، آنان را مخاطبان اصلی خود فرض کرده‌ایم - یاری می‌طلبیم تا نظرات ارزنده‌ی خویش را از هم‌کارانشان در مؤسسه‌ی مطالعات تعالی (متن) دریغ ندارند و بر غنای مطالب بیفزایند.^۲

ز مشکلات طریقت، عنان متاب؛ ای دل که مرد راه نیندیشد از نشو و نما...

۱. در گفت‌وگو با دیگر افرادی که شخص آقای علامه را درک کرده و با مشی تربیتی آن‌بزرگوار آشنایی داشته‌اند، می‌توان مشابه خاطرات مطرح‌شده در این مصاحبه را ملاحظه کرد. در این زمینه، به پایگاه رسمی مرکز تدوین و نشر آثار علامه کرباسچیان به نشانی allameh.ir مراجعه فرمایید.

۲. نشانی رایانامه‌ی مؤسسه: info@mmtn.ir